

ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

Видаш В.

Науковий керівник – проф. Радчук Г. К.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ ПОЛІТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

В сучасних умовах неоднозначного державотворчого процесу в Україні проблема використання політичних технологій набула важливого як теоретичного, так і практичного значення. У політиці вдало сформований імідж політичного діяча, продумана реклама визначають перемогу на виборах.

Сама політична система, яка панує в країні, намагається регулювати процес управління людьми настільки, наскільки це можливо. Фізичний примус у нашому демократичному суспільстві сприймається як табу, тому виникла ціла «індустрія» технологій, з допомогою яких можна регулювати певні ідеологічні механізми, що в подальшому дозволяють цілеспрямовано керувати свідомістю людей.

Тому мета даної статті – це теоретично проаналізувати та емпірично дослідити психологічні особливості сучасних політичних технологій.

Політичні технології являють собою сукупність методів і систем дій, що спрямовані на досягнення певного політичного результату. Вони неодмінно застосовуються у виборчих кампаніях. І дуже часто в цій ситуації їм притаманна досить агресивна форма впливу.

Характеризуючи сучасні політичні процеси, що всі виборчі технології, які застосовуються під час виборчої кампанії, базуються на маніпуляції свідомістю виборця. Питання основної ролі та значення політичних технологій, маніпулювання, впливу політичної реклами на електорат досліджуються вже протягом тривалого часу. Такі дослідники, як Е. Семпсон, М. Спілмен, Р. Фішер звертають свою увагу переважно на методи побудови позитивного іміджу політика. Для українських вчених (В. Бебик, Д. Видрін, Г. Почепцов) актуальною є проблема виборчих технологій, політичного менеджменту та політичного маркетингу.

Російський фахівець М. Є. Кошелюк виокремлює поняття «політичний PR», який визначає як сферу політичної діяльності, пов'язану з організацією та управлінням політичними кампаніями. Вчений зазначає, що «найбільш яскравими їх прототипами є передвиборчі кампанії, тому сьогодні між політичним піаром і так званими виборчими технологіями зазвичай ставлять знак рівності».

Вітчизняні політологи М. І. Обушний, А. А. Коваленко, О. І. Ткач виокремлюють поняття «технологія влади». Під цією категорією вчені розуміють сукупність тих чи інших прийомів діяльності влади, розрахованої на досягнення заданого результату. Різні технології влади включають прийоми як досягнення короткострокового ефекту (зазвичай говорять про тактику влади), так і одержання результату вирішального, великомасштабного, тривалого та стратегічного.

Р. Борецький стверджує, що під пропагандистською маніпуляцією належить розуміти послідовно й цілеспрямовано здійснюване управління масовою свідомістю (а через неї, в результаті – й поведінкою), звернене переважно до ірраціональної сфери сприйняття, яке спирається на навіювання і має на меті запобігання соціальним конфліктам. Інакше кажучи, навмисне відхилення масової свідомості від реальної дійсності.

Успіх політичних партій в значній мірі зумовлений їх лідерами, бо в умовах наявної політичної культури увага потенційного виборця концентрується на особистості, яка репрезентує цю партію. Це пов'язано із специфічним українським феноменом так званої «персоніфікації» політики, що практично актуалізує проблему формування іміджу політичного лідера.

Останнім часом політичні діячі стали звертати значну увагу на формування своїх іміджів. Саме тому, на сьогоднішній день важливим при розробці політичних стратегій є дослідження особливостей формування іміджу українського політика.

Останнім часом активно вивчаються проблеми як побудови позитивного іміджу, так і політичної антиреклами, стратегії виборчих кампаній та маніпулювання масовою свідомістю (Г. Почепцов, С. Полторак, В. Бебик, Д. Видрін).

Найбільшою небезпекою для масової свідомості є політичне маніпулювання – це теорія і практика передвиборчих технологій та методика проведення виборчих кампаній. Стратегія отримання влади вимагає вирішення таких тактичних завдань, як заохочення та утримання уваги, а також формування позитивного іміджу претендента на владу.

Згідно з В. Амеліним, політичне маніпулювання зводиться до наступних операцій: впровадження в суспільну свідомість під виглядом об'єктивної інформації бажаного, для певної групи, змісту; «тиск» на больові точки суспільної свідомості, що викликає страх, тривогу, ненависть тощо; реалізація декларованих і прихованих намірів, досягнення яких маніпулятор пов'язує з підтримкою громадської думки своєї позиції [1, с. 220].

Як зазначає Д. Базів, виборчі технології за своїм призначенням належать до корегуючих технологій розвитку суспільства. Вони, як правило, використовуються в суто передвиборчий період, який характеризується високою напругою, конкуренцією, дефіцитом часу. В цих умовах у претендентів на владу часто виникає спокуса використати будь-які засоби впливу на виборців [2, с. 3].

«Класичними» в цьому розумінні є технології фальшування виборчої документації, елементарний підкуп виборців, вплив на підсвідомість, психологічний тиск на конкурента шляхом використання компромату, моральне або навіть і фізичне усунення конкурентів тощо. Умовами, в яких використовуються подібні технології, є, передусім, ретельна конспірація, інформаційний пресинг, відвернення уваги громадськості на другорядні події тощо.

Але в житті перемога шляхом маніпулювання свідомістю виборців, шляхом досягнення влади будь-якою ціною, шляхом усунення громадян від прийняття доленосного для суспільства рішення не приносила користі ні народів, що було завжди очевидно, ні переможцям у боротьбі за владу, що ставало очевидним при вирішенні ними життєво важливих проблем виборців, а в деяких випадках призводило й до трагічних наслідків для самих переможців [3, с. 21].

Загальним результатом використання таких, по суті, шоківих виборчих технологій завжди залишається напруга в соціумі, невикористання творчого потенціалу народу. Саме тому, що застосування описаних та їм подібних шоківих, зосереджених у часі та в просторі виборчих технологій, підвищує відхилення у поведінці значної частини людей.

Оскільки рушійний вплив політичних технологій припадає на свідомість громадян, то тут надзвичайно важливо зрозуміти при яких умовах такі маніпуляції будуть насправді діяти. Якщо, до прикладу, ми візьмемо двох людей: у однієї чітко представлена власна думка, вона впевнена в собі, у неї високий рівень інтелектуального розвитку, активна взаємодія із оточуючими, а інша – замкнена та невпевнена в собі, пасивна до навколишнього світу, то одразу ж стає зрозуміло, із якими людьми будуть діяти дані психологічні маніпуляції.

У нашому дослідженні ми опирались саме на два найважливіші компоненти, які яскраво підтверджують яким чином може діяти маніпулятивний вплив: якщо в людини діагностується високий рівень ригідності мислення та у випадку прояву екстернального (зовнішнього) локусу контролю.

Для експериментального підтвердження було задіяно 150 респондентів, віком від 20 до 30 років, яким пропонувалось взяти участь у психологічному дослідженні. Кожному була представлена батарея методик, основними з яких були методика діагностики ригідності та методика діагностики рівня суб'єктивного контролю Дж. Роттера.

Методика ригідності подана для того, щоб визначити неготовність або повну нездатність суб'єкта змінювати намічену програму діяльності в нових ситуаційних умовах. Ригідність – це індивідуальна особливість психіки, яка проявляється в загальмуванні, уповільненні реакцій та мислення людини; у важкості відмови від певного прийнятого рішення, способу мислення та дій, в інертності. Це здатність психіки і характеру людини до міцного збереження заданої установки свідомості. З допомогою цієї методики ми мали змогу сформулювати думку про те, який загальний рівень прояву ригідності панує серед молоді.

Проведена діагностична робота представила наступні результати: ригідність мислення – 62 % досліджуваних; проявляються ознаки ригідності – 23 %; мобільність мислення – 15 % (рис. 1).

Одержані результати свідчать про те, що сучасній молоді притаманне, ригідне мислення. Це, певним чином, полегшує роботу політтехнологам, оскільки людям із таким типом мислення

легше нав'язати ті чи інші політичні стереотипи. В силу власної інертності, такі особистості часто піддаються впливу оточення, пануючої думки, і як наслідок – їхній голос буде віддаватись за того кандидата, котрий знаходиться на «доброму рахунку» в певній верстві населення.

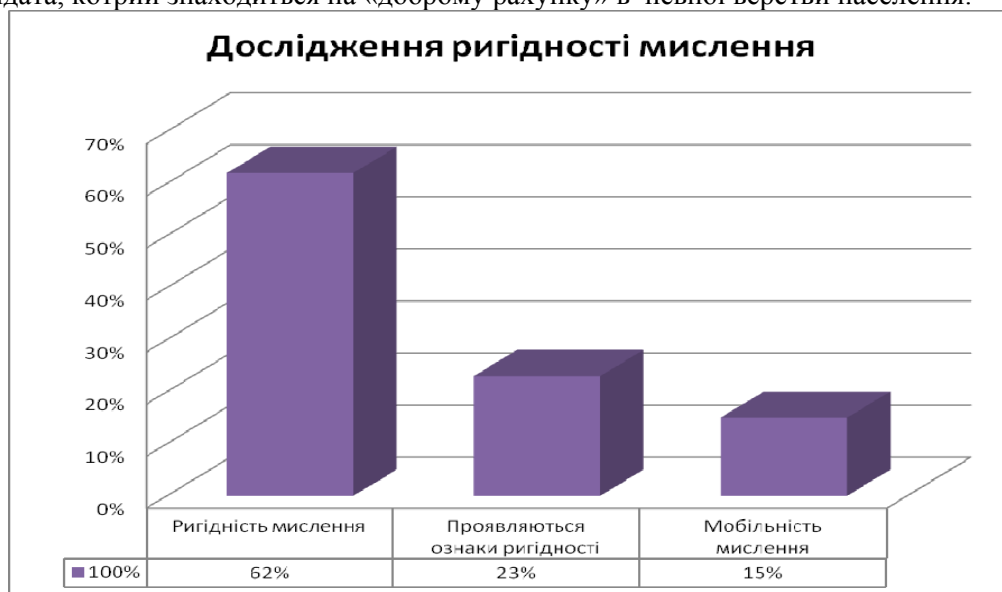

Рис. 1. Розподіл респондентів за типом мислення (обсяг вибірки – 150).

Методика Дж. Роттера орієнтована на визначення локусу контролю, тобто на вивчення схильності людини пояснювати свої успіхи або невдачі в діяльності зовнішніми (екстернальність, зовнішній локус контролю) або внутрішніми (інтернальність, внутрішній локус контролю) умовами. Локус контролю – це досить стійка особистісна характеристика, яка слабо піддається змінам і остаточно формується в процесах її соціалізації.

Наша увага звертається на досліджуваних, в яких проявляється екстернальний локус контролю. Ми отримали наступні результати:

- зовнішній (екстернальний) локус контролю – 67%
- внутрішній (інтернальний) локус контролю – 33%

Зовнішній локус базується на пошуку причин в середовищі. Чітко простежується перевага екстернального типу над інтернальним, що переважає, зазвичай, у невпевнених у своїх людей, несамостійних, тривожних і підозрілих (рис. 2). Індивіди з екстернальним типом стверджують, що сила обставин, фактів і зовнішніх умов сильніші за них самих. Особистості із зовнішнім локусом контролю діють на основі авторитарності та догматизму, вони занадто піддаються соціальному впливу. Такими людьми легко маніпулювати.

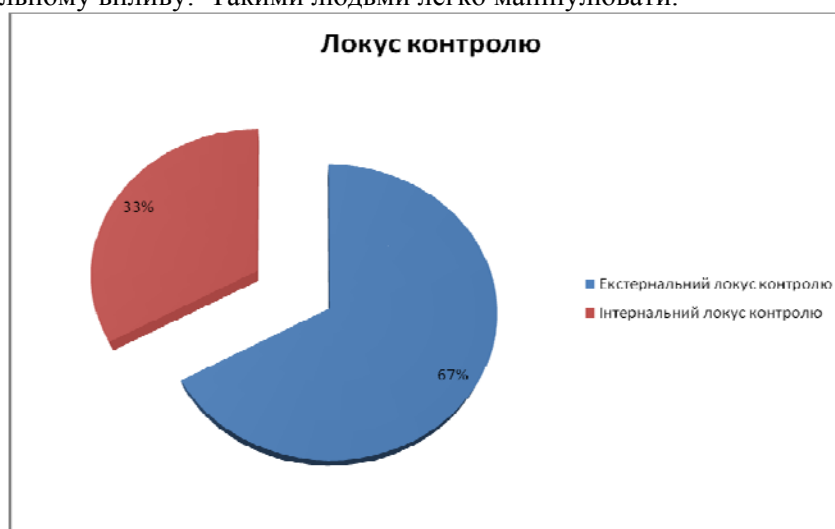

Рис. 2. Розподіл респондентів за локусом контролю (обсяг вибірки – 150).

Отже, емпіричне дослідження дозволило простежити зв'язок між особливостями мислення та локусом контролю особистості та рівнем сприйняття маніпулятивних реклам. Оскільки у сучасній молоді переважає ригідність мислення та зовнішній локус (низький рівень усвідомленості подій власного життя, відсутність власної думки), це дає змогу політичним технологіям активно впливати на свідомість мас.

Висновки. В сучасному суспільстві політичне маніпулювання, виборчі технології стають вирішальними в управлінні суспільством, оскільки переважна більшість громадян сприймає навколишній світ через виборчий процес і засоби масової інформації. Сучасна демократія неможлива без виборів, які в свою чергу не існують без політичного маніпулювання громадською думкою.

Кожен свідомий громадянин своєї держави повинен розуміти, що власна заангажованість, стереотипність мислення є основними важелями, якими керує вдала маніпулятивна команда. Результати, отримані із експериментального дослідження, ще раз переконують нас в цьому, оскільки нездатність відстояти свою думку, інертність електорату дозволяють вдало маніпулювати нашою свідомістю, а відтак, реалізовувати новітні політичні технології впливу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Амелін В. Соціологія політики / В. Амелін. – М., 1992.
2. Базів Д. Технологічний інтернаціоналізм: [Російські вибори. Український погляд] // День. – 1999. – 21 груд. – С. 3.
3. Геслі В. Чинники впливу на голосування українських виборців // Політична думка. – 2000. – № 3. – С. 20-44.

Богущька А.

Науковий керівник – проф. Поліщук В. А.

ПРОБЛЕМА САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Динаміка сучасного життя з особливою гостротою актуалізує проблему самореалізації особистості. Переважна більшість сучасних видів професійної діяльності відрізняються високим рівнем самостійності та добровільності, що вимагає здатності фахівця до самореалізації його особистісного потенціалу. В сучасних умовах відбувається переосмислення ролі та місця особистості в усіх сферах її життєдіяльності, так як з'являються нові можливості для самореалізації. Створення оптимальних умов для розвитку і самореалізації особистості в усіх сферах життєдіяльності є основною умовою зміни парадигми формування і реалізації особистості.

До проблеми самореалізації особистості у психолого-педагогічних дослідженнях звертаються багато вчених. Предметом спеціальних наукових досліджень стали: розкриття суті самореалізації (І. Д. Бех, Н. М. Лосєва, А. Маслоу, Н. С. Олексюк, Л. С. Рибалко, Є. І. Тихомирова); чинників впливу на досліджуваний процес (Г. К. Селевко, С. О. Сисоєва та ін.); особливостей самореалізації педагогів (Л. В. Ведернікова, Л. С. Рибалко, К. М. Сергєєва, С. О. Сисоєва, О. Ю. Теплова, В. Б. Тюска, І. О. Тяллева та ін.), студентів (І. Г. Барановська, М. Ю. Коваленко, Н. Г. Крилова, А. В. Матвєєв, Ю. П. Ненько та ін.).

Мета статті полягає у здійсненні аналізу проблеми самореалізації особистості у психолого-педагогічних дослідженнях.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукових джерел свідчить, що самореалізація розглядається в дослідженнях ХХ ст. з філософських, психологічних та педагогічних позицій як інтегроване поєднання протилежних складових, як синонім самоактуалізації, прагнення людини до ймовірно більшого розвитку своїх можливостей та здібностей. Самореалізація трактується як тривалий процес, пов'язаний з внутрішнім розвитком особистості, з її цілеспрямованістю і переживанням своєї активності.

Сутність самореалізації у психолого-педагогічній науці розкривається як процес найбільш повного втілення особистістю своїх можливостей, досягнення встановлених цілей у вирішенні особистістю важливих проблем, що дозволяє їй максимально повно реалізувати свій творчий потенціал (Ю. Г. Волков, В. С. Полікарпов); як виявлення особистістю своїх індивідуальних і професійних можливостей (Г. М. Коджаспірова); як синтез здібностей до цілеспрямованої, особистісно значущої діяльності, в процесі якої особистість максимально